

УДК 101

Зоя СТЕЖКО,  
к.філос.н, доцент кафедри історії,  
археології, інформаційної та архівної справи,  
*Центральноукраїнський національний технічний університет*

## ФІЛОСОФСЬКЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «КОМФОРТНІСТЬ» ЧАСТИНА I

«Філософія - це знання та  
повчання на основі знання»  
Йоанн Дамаскін

Те, що кожна людина – в усі часи та будь-де – перш за все намагається зробити своє життя максимально комфортним, є істиною загальновідомою. Проте загальновідомим є і те, що вдається це не усім, не завжди і не всюди – при тому, що боротьба за власну «зону комфорту» проводиться постійно та відчайдушно. Відкриваються «закони», вишукуються «рецепти», відвойовуються бажані позиції, проголошується «єдино правильний» шлях до «зони комфорту» людини – релігійний, комуністичний, «екологічний», анархічний, патерналістський тощо. Головним незмінно є те, що кожній людині начебто обов'язково буде добре – в кінці шляху. Проте тисячолітня боротьба за краще життя на сьогодні має досить скромні та тимчасові позитивні результати. Тому зрозумілою є і неминуща актуальність досліджень даної теми для науки, релігії, політики, моралі і найперше – філософії. Місія філософії – об'єднавча, позаяк саме філософія забезпечує максимально глибоке та всеохопне «занурення» інтелекту в безкінечність та вічність. Усе інше – здоровий глузд, більш глибокі форми суспільної свідомості на тлі (і в рамках) всезагальності філософії є конкретними, частковими варіантами пояснень окремих проявів дійсності.

Усе вищезазначене, з одного боку, робить можливим та навіть необхідним звертання до філософії у спробах вирішення розмаїтих проблемних ситуацій, а з іншого – зобов'язує і саму філософію «контролювати» хід конкретних досліджень, вводючи їх у русло більш загальних та глибоких причинно-наслідкових ланцюгів безкінечної та вічної реальності.

У даному статейному дослідженні ми хочемо показати на прикладі моралі, як філософія розширює та поглиблює побутове розуміння поняття «комфортність». Показовою тут є філософія Епікура – глашатая задоволень та насолод. «Насолода – це вище благо, задоволення – добро. Кожна людина прагне шукати задоволення... Тому ми і оголошуємо насолоду початком і метою блаженного життя»<sup>1</sup>, – стверджував Епікур.

Відтворимо логіку його аналізу, але передусім маємо уточнити термінологію. У філософії (починаючи з індійської школи локаята-чарвака) увійшов у побут термін «гедонізм». Гедонізм – це загальний принцип для різних течій у філософії, які затверджують отримання задоволень у якості

сенсу життя. Гедоністи стверджували, що нарощування капіталу життєвого благополуччя полягає передусім в несамовитих практиках задоволень тілесних - від алкоголю, гетер, багатства та насилля; саме вони вважалися тотожними благу. Згадаймо вакханалії – буйства дикунських, розгульних бенкетів «господарів життя». Стараючись ослабити несамовитість емоцій та почуттів первісного гедонізму, Епікур один із перших перевів його розгляд в аналіз – через введення елементів філософської мудрості.

Головним у дискурсі гедонізму Епікура є принцип – не всяке задоволення є благом, і не всяке страждання є злом. Зробити правильний вибір допоможе філософія. А вона вчить розсудливості та помірності у всьому: "Коли ми говоримо, що задоволення є кінцевою метою, то ми розуміємо не задоволення розпусників і не задоволення, які полягають в чуттєвій насолоді, як думають деякі, ... але ми розуміємо свободу від тілесних страждань і від душевних тривог. Ні, не пиятики і гулянки безперервні,... які доставляє розкішний банкет, народжують приємність життя, але тверезе міркування, що досліджує причини будь-якого вибору»<sup>2</sup>.

Епікур поділяє задоволення на три види за критеріями природності та необхідності: природні та необхідні (угамування голоду та спраги, а також потреби у сні та житлі); природні, але не необхідні (надмірності в їжі та, ймовірно, сексі); неприродні та не необхідні (володіння високим соціальним статусом, предметами розкоші і взагалі усім, що тішить Его).

Класифікацію Епікура можна доповнити четвертим видом задоволень - неприродні, але необхідні. До них відносяться мудрість, добродіяльність та розсудливість. У перспективі саме це допоможе знайти дійсно природні і необхідні задоволення. Скажімо, варто потурбуватися сьогодні, щоб неправильне харчування не привело до хворого шлунку завтра, а важка вдача не обернулася стрілою в спині.

Епікуреєць має прагнути до так званої атараксії - стану спокою, позбавленому страждань і страхів. Для цього людині варто набиратися правильних знань, щоб і людиною бути достойною, і задовольнятися вмілим мінімалізмом, зберігаючи гідність навіть у злиднях.

Спокійне життя без бід і страждань - ось істинне благо.

Виходять непогані життєві поради, які Епікур старався реалізовувати на практиці. У тридцятип'ятирічному віці він купив на пустельній окраїні Афін будинок із садом і облаштував там школу, яку стали називати "Сад Епікура". На воротах цієї школи був напис: "Мандрівник, тобі буде тут добре: тут задоволення – найвище благо". Але розчарування та нерозуміння були неймовірними – на мандрівників, виснажених пустелею, «чекали» лише блюдо ячмінної крупи та кубок холодної води. З цього моменту починає розкриватися повчальна та виховна місія «Саду Епікура». З мандрівниками вступають в бесіду, доносячи до них головну думку: «Ми маємо потребу в задоволенні тоді, коли страждаємо від відсутності задоволення. «Не голодай; не мерзни; не терпи спраги», - сказав великий Сократ. В пустелі ви страждали від голоду та спраги. Щоб вгамувати голод, досить блюда ячмінної крупи. Щоб вгамувати спрагу, досить кубка холодної води. Ваші страждання закінчились, і ви уже на

потребуєте задоволення».

Максима епікурейства може звучати так: людина передусім хоче отримати задоволення від уникнення страждань; для більшості людей куди більше корисною буде не максимізація задоволень, а мінімізація страждань; задоволення бувають необхідними та ілюзорними; замість одномоментних задоволень варто вкладатися в те, що принесе тривале задоволення в майбутньому.

В результаті дискурс гедонізму Епікура розширився до сумніву: «А чи є це гедонізмом взагалі?».

Ці здорові міркування є ядром моральної філософії Епікура. Очевидною є їх практична користь та можливість реалізації через виховну політику держави (у сучасному прочитанні – через інформаційно-ідеологічне забезпечення політики держави). Результатом буде зниження емоційної напруги та підвищення рівня взаємної толерантності - а значить і «зони комфорту». Зрозуміло також, що в рамках здорового глузду така глибина аналізу розхожих стереотипів є неможливою. Проте повсюдного розуміння повчальної ролі філософії у житті як пересічних громадян, так і еліти (наукової, політичної, релігійної тощо) ми не спостерігаємо, натомість спостерігаємо зневагу. Цьому є причини, аналізу яких буде присвячена наша наступна публікація.

<sup>1</sup>Антология мировой философии, М., 1969, т. 1, ч. 1, с. 356

<sup>2</sup>Антология мировой философии, т. 1, ч. 1, сс. 354 - 355.